

УДК 94(477.63)«19»

Андрющенко Н.А.

**ЧАСОПИС «МОЛОДАЯ КУЗНИЦА» ЯК ВІДОБРАЖЕННЯ
ЛІТЕРАТУРНОГО ПРОЦЕСУ НА ДНІПРОПЕТРОВЩИНІ
(20-ті роки ХХ ст.)**

На основі часопису «Молодая кузница», який виходив у 1924 і 1925 роках, розглянуто літературний процес 20-тих років на Дніпропетровщині. Визначено, яка політика велася щодо літератури і як вона відображалася у творчості письменників.

Ключові слова: літературні об'єднання, письменники, комуністична ідеологія, літературна спадщина.

На основе журнала «Молодая кузница», который выходил в 1924 и 1925 годах, рассмотрено литературный процесс 20-х годов на Днепропетровщине. Определено, какая политика велась касательно литературы и как она отображалась в творчестве писателей.

Ключевые слова: литературные объединения, писатели, коммунистическая идеология, литературное наследие.

On the basis of the magazine «Young Smithy», which came out in 1924 and 1925, considered the literary process of 20-ies of the Dnipropetrovsk. Determined which policy was carried out with regards to literature and as is reflected in the work of writers.

Key words: literary associations, writers, ideology of communist, literary heritage.

20-ті роки минулого століття були початком становлення в Радянському Союзі соціалізму, а разом з тим і нової комуністичної ідеології, провідниками якої серед інших ідеологічних загонів були й літератори, які об'єднувались у спілки, гуртки, об'єднання тощо, частіше всього при якійсь газеті чи часопису. На Катеринославщині (Дніпропетровщині) цього часу діяло два літературних об'єднання – «Плуг» як філія Всеукраїнської централізованої організації селянських письменників (існувала з початку 1924 року) і «Молодая кузница», що була організацією місцевої літературної молоді. В цей період на Дніпропетровщині виходило 30 обласних газет та 23 міських та районних. Серед 81 найменування часописів, які виходили з 20-х – до початку 50-х років, 18 – мистецького спрямування. Одним із таких часописів було видання Губкому Комуністичного союзу молоді України «Молодая кузница», що стало рупором пролетарської літератури великого промислового регіону. Він виходив усього два роки – у 1924 і 1925.

Часопис «Молодая кузница» детальному аналізу не підпав у жодному дослідженні. Короткі ж відомості про діяльність цього видання можна знайти у публікаціях, які висвітлюють життя і творчість авторів вказаного часопису, як-

от: Михайла Голодного, Дмитра Кедріна, Олександра Ясного, Михайла Светлова та інших.

Мета даної статті – розглянути часопис «Молодая кузница» з точки зору відображення в ньому літературного процесу на Дніпропетровщині у 20-ті роки, а також зробити спробу на прикладі часопису виявити ідеологічну спрямованість творчості письменників.

Перше число літературно-художнього і науково-популярного щомісячного журналу творчості пролетарської молоді «Молодая кузница» з'явилося 4 лютого 1924 року. Цей часопис виходив один раз на місяць і був додатком до катеринославської комсомольської газети «Грядущая смена», редагованої Михайлом Бідновим. До редакційної колегії «Молодой кузницы» входили В. Вельмін, М. Сосновін, О. Сазонов, А. Крашаниця, Г. Бердичевський. Після закриття часопису у 1925 році творчим полем для його авторів став літературно-художній часопис катеринославської творчої молоді «Мартен», який, на відміну від «Молодой кузницы» вже виходив окремим видання. Та саме з першого катеринославського літературного гуртка «Молодая кузница», що виник у 1923 році, почав активно розвиватися літературний процес на Дніпропетровщині.

Серед молодих літераторів, які входили до гуртка «Молодая кузница», були Дмитро Кедрін, Іван Правдін, Михайло Голодний, Олександр Ясний, Михайло Сосновін, Гнат Мусієнко, Сергій Волотковський, Олександр Вульман. Вони були найактивнішими дописувачами до часопису і згуртували навколо себе насправді обдарованих людей. Не всі з них потім обрали шлях творчості. Так, один із активних учасників гуртка Сергій Волотковський згодом став доктором технічних наук і професором Дніпропетровського гірничого інституту. Юхим Демиховський через кілька років також здобув звання доктора наук, професора, який присвятив себе боротьбі за здоров'я людини [5, с. 140]. Але, як би не склалася доля тих, хто був учасником «Молодой кузницы», усі вони з теплом згадували часи свого творчого зростання у молоді роки. Особливою подією став вихід у світ першого числа часопису «Молодой кузницы». Досить швидко він став одним із найулюбленіших видань пролетарської молоді й залучив до літератури ще більше початківців.

Літературний гурток «Молодая кузница» навіть мав свій статут. У ньому, серед іншого про вступ до гуртка зазначалося: «Обязательным условием для вступающих в «М.К.» является также: пролетарское происхождение или стаж не менее года общественно-полезной работы и полное разделение программы «М.К.». Прием производится на общественном собрании группы, путем опроса вступающих. Вступивший платит вступительный членский взнос в размере 1% своего месячного оклада» [3, № 4-5, с. 30].

Методика оприлюднення літературних творів на сторінках «Молодой кузницы» була такою: молодь збиралася щотижня, читала свої вірші чи прозу, а вже потім обговорювала написане. Результати таких засідань й критичні відгуки про твори друкувалися на сторінках часопису. В № 1 «Молодой кузницы» за 1924 рік повідомлялося, що «...состоялись четыре читки произведений младокузнецов. На первой читке читали свои вещи: П. Звонкий

«Стихи о заводе», Правдин «Утро в цеху» – стих, Грива «Незаможник» – стих и Шуандер рассказ – «Рабкор Глухов. Стих Звонкого оказался лучше всех, читанных в тот вечер. Свежесть приемов и образов, главным образом, привлекли к стиху симпатии группы. Стихотворение Правдина отмечено, как более или менее успешное фотографирование утра в цеху, отвлеченность темы» [3, № 1, с. 13]. Жоден твір не йшов до друку, поки його не заслухають та не обговорять гуртківці на своїх щотижневих зібраннях, де намагались втілити настанови радянського керівництва. Після таких засідань в рубриці «Вопросы творчества» кожного номеру часопису іноді можна було прочитати дуже категоричні відгуки: «Рассказ Шуандера «Исключили» признан идеологически не выдержанным, слабым по выполнению темы и т.д.» [3, № 1, с. 13].

Рубрики в часописі «Молодая кузница» розміщувались у такому порядку: «Оповідання», «Вірші», «Нариси та статті», «Питання творчості», «Наука і техніка» й «Суміш», де друкувалися листи читачів, відомості про нові видання, спортивні новини, інформація про стінні газети в різних партячейках. В часопису поєднувались літературні й критичні статті, нариси про культурне життя на селі, театральна інформація.

Зважаючи на поставлену в статті мету, в першу чергу розглянемо рубрику «Нариси та статті», оскільки саме вона містила статті ідеологічного спрямування й партійні настанови літераторам. Так, в № 2 «Молодой кузницы» за 1924 рік було надруковано лист лідера внутріпартійної лівої опозиції, члена Політбюро ВКП(б) Льва Троцького під назвою «Як писати?». Тут стисло і в досить дружній тональності висловлюється бажання влади бачити у творчості літераторів обличчя нового суспільства. Троцький пише, що часопис «Молодая кузница» вводить молоде покоління «в царство коммунистической мысли» [3, № 2, с. 11]. З його листа стає зрозумілим, яка велика надія більшовицької партії в літературній сфері покладалася на молодь. Він стверджував, що молоді повинні писати краще старшого покоління. Все спрямовувалось на те, щоб вони не просто пройнялися комунізмом, стали поруч з тими, хто втілює політику партії, а продовжили їх справу з молодим завзяттям і вірою в щасливе майбутнє. Виходячи з цього, їм давали поради з питань літератури, вчили правильно володіти словом: «В соответствии с духом всей новой культуры, современное писательство имеет тенденцию к точности и простоте, – пише Лев Троцкий у своєму листі до молодих письменників гуртка «Молодая кузница». – Но эти качества – точность и простота, не даются от рождения, в том числе и от классового пролетарского рождения, а берутся в бою постоянной критической и самокритической работой над собственным идейно-словесным материалом» [3, № 2, с. 11]. Не важко побачити, що висловлені Л.Д.Троцьким «побажання» знаходились в настановах В.І.Леніна, які містяться в його написаній ще у 1905 році праці «Партійна організація і партійна література». Вона стала наріжним каменем літературного процесу всього радянського періоду історії СРСР. В ній В.І.Ленін так викладає головний принцип партійної літератури: «Літературна справа повинна стати *частиною* загальнопролетарської справи, «коліщатком і гвинтиком» одного-єдиного,

великого соціал-демократичного механізму, що приводиться в рух усім свідомим авангардом всього робітничого класу. Літературна справа повинна стати складовою частиною організованої, планомірної, об'єднаної соціал-демократичної партійної роботи» [2, с. 92-97].

Редакція «Молодой кузницы» велику увагу приділяла спрямуванню творчої думки авторів на шлях комуністичних ідеалів, тому майже в кожному числі часопису в рубриці «Нариси і статті» виходили відповідні публікації. Серед них показовою є стаття харківського комсомольського організатора Григорія Ножницького «Несколько слов о комсомольской литературе», яка вміщена у № 4-5 часопису за 1924 рік. Виходячи із її змісту, складається враження, що молодим літераторам начебто й давалась свобода вираження їх творчої думки, але в той же час поетів і прозаїків закликали дотримуватися певних правил і завдань. Автор порівнює буржуазну молодіжну літературу, яка «не висвітлювала життя звичайної робітничо-селянської молоді», й пореволюційну літературу, що «розкрила робітничу молодь як головну революційну силу з масштабним мисленням». Її літературну роль автор також високо оцінює, говорячи, що проза і поезія у майбутньому стане предметом дослідження. Ножницький пише про обов'язкові завдання, які має виконувати кожен молодий пролетарський письменник. Виконуючи їх, літератор повинен стати вчителем комсомольського покоління, який вчить читачів викривати негативні сторони побутового життя молоді, критикувати її негативну поведінку. До того ж, літератори своєю творчістю мали допомагати людям пізнавати політичний і економічний стан країни, ставити за приклад вождя революції В.І.Леніна: «Наши примеры-герои – это образы погибших великих революционеров. Среди них на самой вершине революционного примера отваги, стойкости и выдержки находится Владимир Ильич Ленин. Комсомольская литература должна черпать мотивы из прошлого нашей революционной борьбы и опозтезировать все ее лучшие эпизоды и примеры отдельных революционеров» [3, № 4-5, с. 18]. В умовах соціалістичного будівництва і сподівань кращого майбутнього життя, ці настанови сприймалися молоддю як належне.

Прямолінійних вимог відповідності у літературній творчості політиці партії у статтях «Молодой кузницы» не було, все подавалося у вигляді дружніх порад літераторам-початківцям, покликаних викристалізувати їх творчість. Такими є, наприклад, публікації «Молодой кузницы» за 1924 рік (№ 7-8) «О литературном воспитании комсомола» Михайла Ключвіна та «На литературном фронте» члена редколегії цього часопису Анатолія Крашаниці. Він як організатор першого об'єднання комсомольських письменників в Україні підкреслює, що література є ідеологічним кермом радянської влади. Тому літератор, партія і комсомол повинні бути одним цілим. Між іншим, Крашаниця подає інформацію про спеціальну літературну нараду, яка відбулася у Москві при відділі друку ЦК РКП(б) 9 травня 1924 року. На ній обговорювались проблеми так званого «гурткового духу». На той час у Радянському Союзі літературних гуртків існувало дуже багато, тому влада непокоїлась, аби це не віддалило літераторів від комсомолу і не породило

загальної політичної безграмотності. Тому на нараді вирішили звернути більшу увагу на роботу літературних гуртків, щоб спрямувати їх «на правильний шлях». Із інших джерел відомо, що на цій нараді було ухвалено втручатися у роботу кожного гуртка не лише задля ліквідації культурної і комсомольської неосвіченості. Як висловився Лев Троцький, завдання пролетаріату, який завоював владу, полягає в тому, щоб прибрати до рук апарат культури, який раніше служив не йому і, таким чином, відкрити собі шлях до культури [1].

У рубриках «Оповідання» і «Вірші» простежуємо, як ідеологічні настанови відобразилися у творчості молодих літераторів. Для прикладу наведемо оповідання Івана Правдіна «Галька», яке й було витримане у революційному дусі. В ньому можна помітити чудову літературну образність і романтизм. Але головна його літературна лінія: оптимістичні сподівання на революційні зміни: «...думи-думи все про Грицька; крепко любит она его: красивый парень, работающий, душу отдаст, если понадобится. Думы мучат, сладко мучат, выстукивая последние слова Грицька: «Галю, не сумуй, повернись ще назад, треба всі сили віддати за революцію, піду бити наших ворогів, панів-кулаків» [3, № 3, с. 3].

Член правління гуртка «Молодая кузница», який часто виступав у ролі автора критичних публікацій про творчість молодих літераторів у рубриці «Вопросы творчества», Гнат Мусієнко також був активним дописувачем часопису. В гумористичному оповіданні «Лекция Емели о религии» він пише про безграмотного секретаря ячейки Ємелю, який, не зважаючи на свою необізнаність, добре усвідомлює і доносить селянам: «Октябрьская революция под руководством Ленина и Троцкого уничтожила капитализм с буржуями и предрассудки в богов и веру и все прочее. А почему товарищи, которые верят в бога, глупые? Потому как темные и слепые до мозга костей примазавшиеся лименты» [2, № 4-5, с. 2]. Так, навіть через гумор, доносилася до читача необхідна ідея.

Усі питання (суспільні, релігійні, культурні та інші), які хвилювали радянську владу, висвітлювали у своїй творчості молоді письменники. Адже до прозаїків та поетів як до словотворців була особлива увага, й вони, відчувши себе потрібними, виконували все, до чого їх спонукали, при цьому, насправді увірувавши в ідеали соціалізму і свободу, яку за собою принесе революція.

В рубриці «Вірші» часопису «Молодая кузница» у ліричній настрій поетів все більше проникає відвага й оптимізм. У одному з віршів про нещасливе кохання Олександр Вульман пише: «Полюбил я ее в девятнадцать, вспышку сердца раздувши в костер. Разлюбила, ей что? Мне ж скитаться, ожидая предутренних зорь. Но я знаю, я сын коллектива, и меня позовут на борьбу. Если ж нужно, мятежным порывом я зажгу мировую весну» [2, № 3, с. 4]. Інший відомий поет Олександр Ясний у своїй творчості звеличував людину, її прагнення до праці: «Но строг тяжелый горизонт, он как и мы, забыл про жалость, и будто бред и, словно сон, моя вчерашняя усталость. И снова злой и милый путь меня уводит по проселкам, туда, где славя вещей труд дымят рабочие поселки» [4, № 1-2, с. 9].

Цензура у 20-тих роках ще не набула особливої жорсткості, але вона вже існувала й була дуже ефективною, хоча й була прихована за «дружніми» порадами, партійними настановами й бажанням «разом дійти до ідеальної роботи в різних сферах життя». На прикладі часопису «Молодая кузница» можна пересвідчитись, що ідеї партії в літературі нав'язувались поступово, м'яко, але наполегливо. В оповіданнях та у віршах, вміщених у журналі, бачимо іноді три крапки, що свідчить про викреслення певних речень, які не відповідали комсомольським завданням письменників. Проте загалом література 20-х років була щирою. Молоді поети та прозаїки писали про те, що відчували, що бачили навкруги. Хоча їх творчість мала яскраво виражені ідеологічні завдання.

Сьогодні літературна спадщина 20-х років, як і передбачав один із авторів «Молодой кузницы» Григорій Ножницький, насправді стала предметом для дослідження істориків. Хоча він вважав, що творчість робітничої молоді стане відображенням реальних подій історії. Але, на жаль, їх творчість розглядається не тільки як прояв таланту відображення свого часу, а як початок знищення світлих надій на майбутнє та зневолення тих, хто прагнув правди.

Бібліографічні посилання:

1. Живов В. Язык и революция. Размышления над старой книгой А.М. Семицева [Електронний документ] // www.magazines.russ.ru.
2. Ленін В.І. Партійна організація і партійна література // Ленін В.І. Повне зібрання творів. – Переклад з п'ятого російського видання. – Т. 12. – Жовтень 1905 – квітень 1906. – К., Політвидав України, 1970. – С. 92-97.
3. Молодая кузница. – 1924. – №1-10.
4. Молодая кузница. – 1925. – №1-10.
5. Шатров М. С вершины полувека. – Д., 1968.

Надійшла до редколегії 12.05.2011 р.